

Dr. Jan Roubal - pedagóg, popredný entomológ a ochrancu prírody

Jedným z českých stredoškolských profesorov pôsobiacich v Banskej Bystrici bol aj Dr. Jan Roubal. Účelom tohto príspevku je priblížiť jeho osobnosť ako vynikajúceho prírodovedca – entomológa a významného ochrancu prírody svojej doby.

Z čias bystrického pôsobenia

J. Roubal sa narodil pred 125 rokmi (16. 8. 1880) v Chudeniciach, okr. Klatovy. Po gymnáziálnych štúdiách v Klatovoch a absolvovaní Filozofickej fakulty UK v Prahe roku 1905 pôsobil ako stredoškolský profesor na gymnáziach v Prahe, Příbrami a Roudnici nad Labem. V roku 1919 prišiel na Slovensko a stal sa riaditeľom Štátneho reformného reálneho dievčenského gymnázia v Banskej Bystrici.

Toto gymnázium počas jeho pôsobenia patrilo k najprosperujúcejším na Slovensku. O jeho pedagogickej činnosti sa zachovalo viac zaujímavých i úsmievnych príhod, čo však nesúvisí s tematikou tohto príspevku. V dôsledku politických udalostí sa v roku 1938 J. Roubal vrátil do Prahy, kde pôsobil ešte dva roky ako riaditeľ gymnázia na Vinohradoch a v roku 1940 odchádzal do výslužby. Svojej oblúbenej entomológií sa však venoval aj nadalej. Zomrel v Prahe 23. 10. 1971 ako 91 ročný.

Záujem o entomológiu sa u J. Roubala prejavoval od študentských čias, keď sa stal členom Prírodovedeckého klubu v Prahe a vypomáhal v entomologických zbierkach Českého múzea. Činnosť Dr. Roubala v Banskej Bystrici (1919 – 1938) bola okrem pedagogických povinností vyplňená aj štúdiom entomofauny Slovenska. Bol vynikajúcim pozorovateľom a bádatelom, komplexným prírodovedcom. Venoval sa výskumu práve tých najdrobnejších a najťažšie zvládnuteľných chrobákov – drobčíkov. Popisal niekoľko desiatok nových druhov pre vedu.

Jeho bibliografia zасluhuje rešpekt – obsahuje viac ako 300 štúdií, odborných i popularizačných článkov. Z bohatej publikáčnej činnosti spomíname aspoň „Rostliny v lidovém podaní na Klatovsku“ (1902), „O tisu – Taxus baccata v Čechách“ (1903), „Náčrtok botanicko – zoologický“ v publikácii „Sprievodca po Banskej Bystrici a Horehroní“. Zavŕšením jeho publikáčnej činnosti je trojdelený „Katalóg Coleopter (chrobákov) Slovenska a Podkarpatskej Rusi“ (1930 – 1941), ktorý má spolu vyše 1300 strán. Materiál pre toto dielo, ktoré patrí stále k žiadajúcim titulom, získal práve počas pôsobenia v Banskej Bystrici.

Svoju zbierku, ktorá patrí k najväčším a najcennejším súkromným zbierkam celej Európy, daroval po 2. svetovej vojne Slovenskému národnému múzeu v Bratislave. Obsahuje asi 164 000 exemplárov chrobákov a

Pečiatka bystrického spolku

35000 exemplárov bzdôch z celej palearktickej oblasti. O mimoriadnej životnej energii profesora Roubala svedčí i to, že sa ešte aj vo svojich 70 rokoch rozhodol venovať veľkému a náročnému radu bzdôch. Hoci pri tom začínal prakticky od nuly, dosiahol aj v tomto prípade, a to už ako starý pán, vynikajúce úspechy a všeobecné uznanie.

J. Roubal sa veľkou mierou príčinil nielen o organizáciu vedeckého výskumu na Slovensku, ale aj vedeckého života v obec. Bol členom Učenej spoločnosti Šafárikovej v Bratislave, Spoločnosti slovenského vlastivedného múzea v Bratislave, dokonca aj podpredsedom prírodovednej sekcie Matice slovenskej. Patril medzi zakladajúcich a neskôr čestných členov Československej entomologickej spoločnosti. Tiež bol členom viacerých zahraničných vedeckých spoločností ako sú: Société entomologique de France, Societa entomologica italiana, Deutsche entomologische Gesellschaft, Russkoe entomologicheskoe obščestvo. V r. 1956 bola jeho celoživotná vedecká, pedagogická i popularizačná činnosť ocenená udelením štátneho vyznamenania Radu práce, najväčším uznaním však bolo popisanie niektorých nových druhov entomofauny na jeho počesť.

Ako to spravidla býva u ľudí venujúcich sa štúdiu prírody, tito si bezprostredne uvedomujú aj potrebu jej ochrany, čo sa v plnom rozsahu vzťahuje aj na prof. Roubala. Patril medzi prvých (predmnochovských) štátnych konzervátorov prírodných pamiatok pôsobiacich na Slovensku. V jeho pôsobnosti boli vtedajšie okresy Banská Bystrica, Kremnica, Zvolen, Lučenec a Modrý Kameň. V roku 1920 vypracoval prvý návrh na rozsiahlejšiu prírodnú rezerváciu v centrálnej časti Nízkych Tatier. Bol členom komisie na založenie národného parku v Pieninách a členom výboru pre výskum Demänovských jaskýň. V roku 1934 ho menovali za člena prípravnej komisie na zriadenie národného parku vo Vysokých Tatrách, ktorá bola vytvorená pri Ministerstve školstva a národnej osvety na základe uznesenia čsl. vlády z roku 1933.

Profesor Roubal sa mimoriadne angažoval pri vzniku a bohatej činnosti prvého ochranárskeho spolku v Banskej Bystrici, ktorého predsedom sa stal. Spolok na ochranu prírody a proti tyriani zvierat založili pred 78 rokmi dňa 22.10. 1927, neskôr bol premenovaný na Spolok na ochranu prírody a okrášľovanie domova, zjednodušene Spolok okrášľovací a ochranný. Podľa dobovej tlače cielom spolku bolo prebúdať lásku k trpiaciemu tvorstvu a zachovať pre ľudstvo to najkrajšie – kúsok božskej, nefalšovanej prírody, a to odbornými a ochranárskymi metódami. Členmi spolku boli aj také osobnosti ako prof. Dr. Václav Kmoniček, Vilim Figuš – Bystrý a Terézia Vansová.

V období okupácie Čiech a Moravy profesor Roubal pôsobil v Prahe ako externý spolupracovník Ministerstva poľnohospodárstva a lesníctva v oddelení ochrany prírody a krajiny. Bol tiež členom Komisie pre ochranu prírody pri I. odbore Českej akadémie technickej.

V úmrtnom oznamení sa o profesorovi Roubalovi výstižne uvádza, že „...zasvätil celý svoj život štúdiu a ochrane prírody, ktorú nadovšetko miloval a o osud ktorej sa v dnešnom pretechnizovanom svete úzkostivo obával“.

Je škoda, že sa návrh na označenie jednej z ulíc Banskej Bystrice jeho menom v rámci premenovávania po r. 1989 nestretol s pochopením.

Valerián Franc a Július Burkovský

Druhy popísané na počesť Dr. Roubala

CHROBÁKY:

Abraeus roubali Olexa, 1958 (čelaď Histeridae)

Bledius roubali Schaeppeltz, 1934 (čelaď Staphylinidae)

Xantholinus roubali Coiffait, 1956 (detto)

Maurachelia roubali Lhose, 1970 (detto)

Meotica roubali Benick, 1954 (detto)

Mycetochara roubali Maraň, 1935 (čelaď Alleculidae)

Apion roubali Penecke, 1931 (čelaď Curculionidae s, lat.; novše Apionidae)

Tieto druhy boli popísané z územia bývalého Československa. Okrem toho bol z územia Čiernej Hory (bývalá Juhoslávia) popisaný *Duvalius roubali* Jeannel, (čelaď Carabidae)

BZDOCHY: *Elatophilus roubali* Štys, 1959 (čelaď Anthocoridae)